

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในจำนวนนักเรียน 404 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 204 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200 เป็นชายและหญิงเท่าๆกัน นับถือศาสนาพุทธมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 94.55 นับถือศาสนาคริสต์คิดเป็นร้อยละ 3.47 นับถือศาสนาอิสลามคิดเป็นร้อยละ 1.98

นักเรียนสนใจกิจกรรมวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 63.12), รองลงมาได้แก่ การปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 15.35), การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ (ร้อยละ 10.64), การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ(การจัดนิทรรศการศิลปะ) (ร้อยละ 5.69), น้อยที่สุดได้แก่การพิมพ์ (ร้อยละ 5.20)

ครูมักจะให้นักเรียนทำกิจกรรมวาดภาพระบายสีบ่อยที่สุดเป็นอันดับที่ 1 (ร้อยละ 31.83), รองลงมาเป็นอันดับที่ 2 ได้แก่การปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 32.18), การสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ เป็น ลำดับที่ 3 (ร้อยละ 28.47), น้อยที่สุดได้แก่ (ที่ครูไม่เคยให้นักเรียนทำ) การเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ (ร้อยละ 37.87) และการพิมพ์ (ร้อยละ 35.15)

กิจกรรมวาดภาพระบายสีสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยที่สุด (ร้อยละ 86.14) รองลงมาได้แก่กิจกรรมปั้นและแกะสลัก (ร้อยละ 5.94), กิจกรรมการเรียนรู้คุณค่าของศิลปะ (การจัดนิทรรศการศิลปะ) (ร้อยละ 4.95), กิจกรรมการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุต่างๆ (ร้อยละ 2.48), และน้อยที่สุดได้แก่การพิมพ์ (ร้อยละ 0.50)

นักเรียนวาดภาพระบายสีทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่างมากที่สุด (ร้อยละ 61.88), รองลงมาได้แก่เมื่อครูสั่ง (ร้อยละ 30.20), น้อยที่สุดได้แก่ ไม่ค่อยวาด (ร้อยละ 7.92)

ครอบครัวของนักเรียนสนับสนุนการเรียนศิลปะโดยการจัดซื้ออุปกรณ์ให้ มากที่สุด (ร้อยละ 69.55), รองลงมาได้แก่ผู้ปกครองการให้คำแนะนำด้วยตนเอง (ร้อยละ 39.85), พาไปดูนิทรรศการศิลปะ (ร้อยละ 39.85), ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ (ร้อยละ 33.17), ให้นักเรียนเรียนพิเศษศิลปะ (ร้อยละ 15.59), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ ได้แก่ พี่สอน (ร้อยละ 0.25), พ่อแม่ร่วมทำกิจกรรม (ร้อยละ 0.25) และไม่ได้รับการสนับสนุน (ร้อยละ 0.50)

นักเรียนวาดภาพระบายสีที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนานๆ ครั้งเป็นจำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 78.96), รองลงมาได้แก่เป็นประจำ (ร้อยละ 18.07), และน้อยที่สุดได้แก่ ไม่เคยวาดเลย (ร้อยละ 2.97)

นักเรียนมีโอกาสในการวาดภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในชั่วโมงเรียน วิชาศิลปะศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 74.50), รองลงมาได้แก่ทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง (ร้อยละ 41.09), ในชั่วโมงเรียนวิชาอื่นๆ ได้แก่ วิชาสังคม วิชาภาษาไทย วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาสุขศึกษา วิชาจริยศึกษา วิชาคณิตศาสตร์ วิชาการงานพื้นฐานอาชีพ วิชาชมรม (ร้อยละ 17.33), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ กิจกรรมนอกชั่วโมงเรียนเช่น การประกวดวาดภาพ, งานวัฒนธรรม (ร้อยละ 1), และไม่ค่อยได้วาด คิด (ร้อยละ 0.5)

จากการวาดภาพระบายสีในวิชาศิลปะศึกษาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนนำความรู้ทางวัฒนธรรมมาจากการเรียนการสอนมากที่สุด (ร้อยละ 65.35), รองลงมาได้แก่จากการพบเห็นสื่อ (ร้อยละ 55.20), จากสภาพแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 39.36), จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว (ร้อยละ 32.92), จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน (ร้อยละ 30.20), น้อยที่สุดได้แก่ อื่นๆ การหาความรู้เพิ่มเติมเช่นการอ่านหนังสือ มีจำนวน 1 คน (ร้อยละ 0.25)

นักเรียนเคยพบเห็นภาพหรือเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จากหนังสือแบบเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 32.67), รองลงมาได้แก่หนังสือนอกเวลาเช่นนิตานการ์ตูน (ร้อยละ 22.52), ละครโทรทัศน์ (ร้อยละ 18.81), ภาพยนตร์ (ร้อยละ 7.92), จากภาพยนตร์การ์ตูน (ร้อยละ 4.70), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆ สารคดีโทรทัศน์ (ร้อยละ 0.25), พ่อแม่ (ร้อยละ 0.25), จิตรกรรมฝาผนัง (ร้อยละ 0.25), ชาว (ร้อยละ 0.25)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เกี่ยวกับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพระบายสีมากที่สุด (ร้อยละ 44.31), รองลงมาได้แก่รู้สึกชอบมาก (ร้อยละ 39.11), รู้สึกเฉยๆมีจำนวน (ร้อยละ 14.36), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบ (ร้อยละ 2.23)

นักเรียนรู้สึกชอบการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มากที่สุด (ร้อยละ 50.50), รองลงมาได้แก่รู้สึกเฉยๆ (ร้อยละ 26.49), รู้สึกชอบมาก (ร้อยละ 18.32), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกไม่ชอบ (ร้อยละ 4.70)

นักเรียนรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินขณะวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยมากที่สุด (ร้อยละ 47.52), รองลงมาได้แก่ภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ (ร้อยละ 42.82), อื่นๆ รู้สึกเฉยๆ (ร้อยละ 5.45), น้อยที่สุดได้แก่รู้สึกเบื่อหน่าย (ร้อยละ 4.21)

ในการวาดภาพที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนเห็นว่าต้องมีแบบบ้างเพื่อให้ใช้เป็นข้อมูลมากที่สุด (ร้อยละ 54.46), รองลงมาได้แก่ ไม่จำเป็นต้องมีแบบ (ร้อยละ 40.84), น้อยที่สุดได้แก่ ต้องลอกแบบทุกครั้ง (ร้อยละ 4.70)

หากนักเรียนต้องการข้อมูลเพื่อใช้ในการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย นักเรียนค้นคว้าจาก ตำราเรียน มากที่สุด (ร้อยละ 57.92), รองลงมาได้แก่สถานที่สำคัญในชุมชน เช่น วัด ตลาด (ร้อยละ 43.32), อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 37.87), วารสาร นิตยสาร (ร้อยละ 29.95), ข่าวของเครื่องใช้ (ร้อยละ 9.41), น้อยที่สุดได้แก่อื่นๆเช่นห้องสมุดโรงเรียน (ร้อยละ 0.25) และถามผู้รู้ เช่นผู้ปกครอง (ร้อยละ 0.25)

จากการวาดภาพ “วัฒนธรรมไทยในใจฉัน” นักเรียนได้รับแรงบันดาลใจจากการเรียนการสอนในโรงเรียนมากที่สุด (ร้อยละ 32.67), รองลงมาได้แก่การพบเห็นสื่อ (ร้อยละ 22.03), จากสภาพแวดล้อมในชุมชน (ร้อยละ 20.79), จากศาสนาและความเชื่อของนักเรียน (ร้อยละ 15.48), จากการอบรมสั่งสอนของครอบครัว (ร้อยละ 7.92)

นักเรียนรู้สึกชอบ ถ้าในวิชาศิลปศึกษาครูจะนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ (ร้อยละ 91.83), เหตุผลที่นักเรียนชอบเพราะจะได้รู้และเข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด (ร้อยละ 39.11) รองลงมาได้แก่ สนุกสนานเพลิดเพลินและคลายเครียด (ร้อยละ 24.75), แสดงความตระหนักในคุณค่าและเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 16.58), ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล (ร้อยละ 10.64), ได้ฝึกฝนทักษะทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์ (ร้อยละ 8.17), เห็นความสำคัญของวิชาศิลปะ (ร้อยละ 3.47), ชอบการวาดภาพระบายสี (เป็นร้อยละ 3.22), ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ (ร้อยละ 1.24), น้อยที่สุดคือแสดงความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย (ร้อยละ 0.25)

นักเรียนรู้สึกไม่ชอบถ้าในวิชาศิลปศึกษาครูนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทยมาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ (ร้อยละ 8.17), เหตุผลที่นักเรียนไม่ชอบมากที่สุดเพราะเบื่อหน่ายและการวาดภาพใช้เวลานาน (ร้อยละ 2.72), รองลงมาได้แก่ไม่ชอบเพราะเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยากและตัวเองวาดภาพไม่สวย รวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็น (ร้อยละ 2.48) และไม่ชอบโดยไม่แสดงเหตุผล (ร้อยละ 2.48) น้อยที่สุดได้แก่ไม่ชอบเพราะรู้สึกว้าขี้บ่นกว่าวิชาอื่น (ร้อยละ 0.25)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

พบว่าเรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มากที่สุดได้แก่ด้านประเพณีมี (ร้อยละ 75.24) รองลงมาได้แก่ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 9.43) ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 5.90) การละเล่น (ร้อยละ 4.01) ด้านศาสนา (ร้อยละ 3.54) ด้านการเมืองการปกครองและด้านชาติมีความถี่และร้อยละเท่ากัน (ร้อยละ 0.71) น้อยที่สุดได้แก่เรื่องราวที่เกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.47)

ในเพศชาย เรื่องราวหลักที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ด้านประเพณี (ร้อยละ 71.36) รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 7.72) ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 6.81) ด้านชาติ (ร้อยละ 1.36) ด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 1.36) น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.45)

ในเพศหญิง เรื่องราวหลักที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ด้านประเพณี (ร้อยละ 79.41) รองลงมาได้แก่ด้านจรรยา มารยาท (ร้อยละ 12.25) ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 3.92) ด้านการละเล่น (ร้อยละ 2.94) ด้านศาสนา (ร้อยละ 0.98) น้อยที่สุดได้แก่ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 0.49) และไม่ปรากฏด้านชาติและด้านการเมืองการปกครอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในเรื่องราวหลัก ในแต่ละด้าน (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยา มารยาท การละเล่น)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เรื่องราวหลักที่ปรากฏในภาพวาดระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ด้านชาติแสดงถึงธงชาติมากที่สุด (ร้อยละ 66.66) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทย (ร้อยละ 33.34)

ในด้านชาติ ภาพวาดของนักเรียนชาย แสดงถึงธงชาติมากที่สุด (ร้อยละ 66.67) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทย (ร้อยละ 33.33) สำหรับในนักเรียนหญิงไม่มีปรากฏ

เรื่องราวหลักด้านศาสนา แสดงถึงการทำบุญมากที่สุด (ร้อยละ 46.66) รองลงมามีจำนวนเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 26.67)

ด้านศาสนา ในนักเรียนชาย แสดงถึงการทำบุญมากที่สุด (ร้อยละ 53.85) รองลงมาจำนวนเท่ากันได้แก่การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 23.08)

ด้านศาสนา ในนักเรียนหญิง มีจำนวนเท่ากัน คือ การสวดมนต์ไหว้พระและพระสงฆ์ (ร้อยละ 50.00)

เรื่องราวหลักด้านการเมืองการปกครอง แสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง ภาพในหลวง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 33.33)

ด้านการเมืองการปกครอง นักเรียนชาย แสดงถึงเหตุการณ์ทางการเมือง,ภาพในหลวง และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 33.33) ในนักเรียนหญิงไม่ปรากฏ

เรื่องราวหลักด้านประเพณี แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 55.97) รองลงมาได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 33.33) ประเพณีตักบาตร (ร้อยละ 5.35) ประเพณีชนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 2.20) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 1.26) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน, ประเพณีแห่นางแมว,ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่,ประเพณีวิ่งควาย, การแห่ผีตาโชนและแข่งเรือพาย มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 0.31)

ด้านประเพณี ในนักเรียนชาย แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 55.77) รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 28.21) ประเพณีทำบุญตักบาตร (ร้อยละ 7.69) ประเพณีชนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 2.56) ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 1.92) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีเวียนเทียน,ประเพณีแห่นางแมว,ประเพณีขึ้นบ้านใหม่,ประเพณีวิ่งควาย,ประเพณีผีตาโชนและแข่งเรือพาย(ร้อยละ 0.64)

ด้านประเพณี นักเรียนหญิง แสดงถึงประเพณีลอยกระทงมากที่สุด (ร้อยละ 56.17) รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ (ร้อยละ 38.27) ประเพณีทำบุญตักบาตร (ร้อยละ 3.09) ประเพณีชนทรายเข้าวัด (ร้อยละ 1.85) น้อยที่สุดได้แก่ประเพณีบุญบั้งไฟ (ร้อยละ 0.62)

เรื่องราวหลักด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต แสดงถึงอาชีพ,การแต่งกาย (ร้อยละ 50.00)

ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต นักเรียนชาย แสดงถึงอาชีพ (ร้อยละ 0.50) และไม่ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวกับการแต่งกายและทรงผม ในนักเรียนหญิง แสดงถึงการแต่งกาย (ร้อยละ 0.50)

เรื่องราวหลักด้านศิลปกรรม แสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 48.00) รองลงมาได้แก่ หัตถศิลป์และนาฏศิลป์มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 20.00) วรรณกรรม (ร้อยละ 8.00) น้อยที่สุดได้แก่จิตรกรรม(ลายไทย) (ร้อยละ 4.00)

ด้านศิลปกรรม นักเรียนชาย แสดงถึงสถาปัตยกรรมมากที่สุด (ร้อยละ 52.94) รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์ (ร้อยละ 17.65) วรรณกรรมและหัตถศิลป์มีจำนวนเท่ากันคือ (ร้อยละ 11.76) น้อยที่สุดได้แก่ลายไทย (ร้อยละ 5.88)

ด้านศิลปกรรม นักเรียนหญิง แสดงถึงสถาปัตยกรรมและหัตถศิลป์มากที่สุด จำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 37.50) รองลงมาได้แก่นาฏศิลป์มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.99,ไม่ปรากฏวรรณกรรมและลายไทย

เรื่องราวหลักด้านจรรยาบรรณ แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 97.50) รองลงมาได้แก่การเคารพธงชาติ (ร้อยละ 2.50)

ด้านจรรยาบรรณ ในนักเรียนชาย แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 93.33) รองลงมาได้แก่การเคารพธงชาติ มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 6.67)

ด้านจรรยาบรรณ ในนักเรียนหญิง แสดงถึงการไหว้มากที่สุด (ร้อยละ 100)

เรื่องราวหลักด้านการละเล่น แสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุดมีจำนวน (ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 21.21) การละเล่นตีวงล้อ (ร้อยละ 12.12) การละเล่นว่าว (ร้อยละ 6.06) การละเล่นปิดตาตีหม้อ (ร้อยละ 6.06), น้อยที่สุดได้แก่การละเล่นไม้ต่อขา(ขาหยั่ง/โกกเกก),การละเล่นป็นก้านกล้วย,การละเล่นงูกินหาง,การละเล่นหมากเก็บและการละเล่นลาวกระทบไม่มีจำนวนอย่างละ 1 คน (ร้อยละ 3.03)

ด้านการละเล่น ในนักเรียนชายแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด (ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 22.73) การละเล่นตีวงล้อ (ร้อยละ 18.18) การละเล่นปิดตาตีหม้อ (ร้อยละ 9.09) น้อยที่สุดได้แก่การละเล่นว่าว,การละเล่นไม้ต่อขาและการละเล่นป็นวัวปั่นควาย(ปั่นดินเหนียว)มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 4.55)

ด้านการละเล่น ในนักเรียนหญิงแสดงถึงการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด(ร้อยละ 36.36) รองลงมาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 18.18) น้อยที่สุดได้แก่การละเล่นว่าว,ป็นก้านกล้วย,งูกินหาง,หมากเก็บและลาวกระทบไม่มีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 9.09)

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์สาระในภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในรายละเอียดที่ปรากฏด้านต่างๆ (ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยาบรรณ การละเล่น)

รายละเอียดของภาพวาดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยปรากฏด้านประเพณีมากที่สุด (ร้อยละ 78.47) รองลงมาได้แก่ด้านศิลปกรรม (ร้อยละ 61.63) ด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 46.78) ด้านศาสนา (ร้อยละ 26.98) ด้านจรรยาบรรณ (ร้อยละ 23.76) ด้านชาติ (ร้อยละ 4.95) ด้านการละเล่น (ร้อยละ 4.46) น้อยที่สุดได้แก่ด้านการเมืองการปกครอง (ร้อยละ 1.24)

ตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์สาระภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยรายละเอียดที่ปรากฏในเรื่องราวหลัก ในแต่ละด้าน(ชาติ ศาสนา การเมืองการปกครอง ประเพณี การดำรงชีวิต ศิลปกรรม จรรยาบรรณ การละเล่น)

รายละเอียดของภาพวาดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยด้านชาติ ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับธงชาติมากที่สุด (ร้อยละ 88.89) รองลงมาได้แก่แผนที่ประเทศไทยและโบราณสถานมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 12.50)

รายละเอียดด้านศาสนา ปรากฏรายละเอียดโดยแสดงถึงบรรยากาศวัดเป็นพื้นหลังมากที่สุด (ร้อยละ 38.65) รองลงมาได้แก่วัดเป็นจุดเด่นของภาพ (ร้อยละ 5.52) พระสงฆ์ (ร้อยละ 0.61) อุตถบริหารโดยแสดงถึงจิ๋วมากที่สุด (ร้อยละ 16.56) รองลงมาได้แก่บาตร (ร้อยละ 10.42) น้อยที่สุดได้แก่ตาลปัตร (ร้อยละ 0.61) การทำบุญโดยแสดงถึงการสวดมนต์ไหว้พระมากที่สุด (ร้อยละ 2.45) รองลงมามีจำนวนเท่ากัน ได้แก่การทำบุญที่วัดและการปล่อยนกปล่อยปลา (ร้อยละ 1.84) น้อยที่สุดได้แก่ความเชื่อ(ไหว้ศาลพระภูมิ) (ร้อยละ 0.61)

รายละเอียดด้านการเมืองการปกครอง ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์(ในหลวง) (ร้อยละ 50.00) รองลงมาจำนวนเท่ากันได้แก่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและข่าวสารบ้านเมือง(สถานการณ์ชายแดน) (ร้อยละ 25.00)

จากรายละเอียดด้านประเพณี ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงมากที่สุด โดยแสดงถึงเวลารุ่งเรืองมากที่สุด (ร้อยละ 31.11) รองลงมาได้แก่แสดงเวลากลางคืน (ร้อยละ 7.18) แสดงการเผาเทียนเล่นไฟ (ร้อยละ 6.11) แสดงอาชีพขายกระทง (ร้อยละ 3.19) แสดงการคุกเข่าอธิษฐานก่อนลอย (ร้อยละ 1.59) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากันได้แก่ แสดงการทำกระทงและอาชีพขายดอกไม้ไฟ (ร้อยละ 0.27)

รองลงมาได้แก่ประเพณีสงกรานต์ โดยแสดงถึงการสาดน้ำด้วยขัน (ร้อยละ 25.79) รองลงมาได้แก่การก่อกองทราย (ร้อยละ 5.59) การสาดน้ำโดยใช้ปืนฉีดน้ำ (ร้อยละ 5.05) การสาดน้ำโดยใช้สายยางฉีด (ร้อยละ 3.46) การสาดน้ำโดยใช้รถกระบะตระเวนสาด (ร้อยละ 2.66) น้อยที่สุดได้แก่การรดน้ำดำหัว (ร้อยละ 1.86)

ประเพณีทำบุญตักบาตร มีจำนวนเท่ากันโดยแสดงถึงสำหรับอาหารและการตักบาตรทางเรือ (ร้อยละ 0.53)

ประเพณีชนทรายเข้าวัด โดยแสดงถึงการก่อกองทรายและกองทราย (ร้อยละ 1.86) ประเพณีบุญบั้งไฟ แสดงถึงบั้งไฟและการจุดบั้งไฟ (ร้อยละ 1.06) ประเพณีการแข่งขันเรือพายแสดงถึงภาพคนกำลังพายเรือแข่งกันในแม่น้ำ (ร้อยละ 0.53)

น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ประเพณีเวียนเทียนโดยแสดงถึงแสดงภาพคนถือเทียนเดินรอบโบสถ์, ประเพณีผีตาโชนโดยแสดงถึงแสดงท่าทางของคนและหน้ากาก, ประเพณีวิ่งควายโดยแสดงถึงภาพคนขี่ควายแข่งกันในทุ่งนา, ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านโดยแสดงถึงภาพของเจ้าบ้านคอยต้อนรับแขกอยู่หน้าบ้านและประเพณีแห่นางแมวโดยแสดงถึงภาพขบวนแห่ซึ่งมีแมวอยู่ในกรง (ร้อยละ 0.27)

รายละเอียดด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้มากที่สุด (ร้อยละ 17.77) รองลงมาได้แก่โถ่ง (ร้อยละ 7.11) เรือ (ร้อยละ 1.52) ตะกร้า (ร้อยละ 0.76) ตะขอมุ้ง (ร้อยละ 0.76) ไม้พาย, ถาด, เข็มร้อยมาลัย, สุ่มไก่และเตาไฟมีจำนวนเท่ากันมี

(ร้อยละ 0.50) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ ปิ่นโต, ตะบันหมาก, ชันใส่บาตร, ไม้กวาด, ทัพพี, สากแหวก(หาบขายของ),พาน, หมอนกราบพระ, กระทะ, กระดิ่ง, ชั่งนึ่งขนม, หม้อดินและหมอนอิง (เป็นร้อยละ 0.25)

รองลงมาได้แก่เครื่องนุ่งห่ม โดยแสดงถึงผ้าถุงมากที่สุด (ร้อยละ 17.51) รองลงมาได้แก่ ใจกระเบน (ร้อยละ 8.88) สไบ (ร้อยละ 3.55) เสื้อคอกระเช้า (ร้อยละ 1.78) ผ้าคาดเอว (ร้อยละ 1.02) เสื้อราชปะแตน (ร้อยละ 0.76) ผ้าขาวม้า (ร้อยละ 0.51) น้อยที่สุดได้แก่กระโจมอก (ร้อยละ 0.25)

ทรงผม โดยแสดงถึงทรงผมจุกมากที่สุด (ร้อยละ 9.64) รองลงมาได้แก่ทรงผมแกละ (ร้อยละ 2.03) น้อยที่สุดได้แก่ทรงผมเปีย (ร้อยละ 0.51)

เครื่องประดับ โดยแสดงถึงปิ่นปักผมมากที่สุด (ร้อยละ 6.09) รองลงมาได้แก่เข็มขัด (ร้อยละ 2.28) รัตเกล้าและกำไลมือมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 2.03) สร้อยคอ (ร้อยละ 1.27) กำไลแขน (ร้อยละ 1.02) กำไลเท้า (ร้อยละ 0.76) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ จอน, ขฎาและต่างหู (ร้อยละ 0.25)

อาหารไทยโดยแสดงถึงขนมไทย (ร้อยละ 1.24) น้อยที่สุดได้แก่อาชีพโดยแสดงถึงการทำนาและอาชีพทำขนม (ร้อยละ 0.25)

รายละเอียดด้านศิลปกรรม ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับหัตถศิลป์มากที่สุด โดยแสดงถึง กระหวาดตองมากที่สุด (ร้อยละ 34.27) รองลงมาได้แก่กระหวาดที่มีสีสันต่างๆ (ร้อยละ 7.50) การร้อยมาลัย (ร้อยละ 1.75) น้อยที่สุดมีความถี่และร้อยละเท่ากัน ได้แก่ ลวดลายบนภาชนะและพานพุ่ม (ร้อยละ 0.75)

รองลงมาได้แก่สถาปัตยกรรมโดยแสดงถึงเจดีย์มากที่สุด (ร้อยละ 11.75) รองลงมาได้แก่ โบสถ์ (ร้อยละ 15.25) บ้านทรงไทย (ร้อยละ 6.25) กำแพงวัด (ร้อยละ 6.00) วัด (ร้อยละ 3.00) ศาลา (ร้อยละ 1.50) หลังคาเกล็ดปลา (ร้อยละ 0.75) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ หอระฆัง, ซอฟ้า, หน้าบัน, หน้าจั่วมีจำนวน , กาน้ำ, ชุ่มประตู่เข้าโบสถ์ ชุ่มทางเข้าวัดและเมรุเผาศพ (ร้อยละ 0.25)

ประติมากรรม โดยแสดงถึงพระพุทธรูป (ร้อยละ 2.00)

นาฏศิลป์ โดยแสดงถึงการรำไทยมากที่สุด (ร้อยละ 1.75) รองลงมาได้แก่เครื่องแต่งกาย (ศิระสะ สนับเพลา ประจายาม ทับทรวง ผ้าสไบ ผ้าถุง) (ร้อยละ 0.75) เครื่องประดับ (รัตเกล้า กำไล ต่างหู สังวาล เข็มขัด สร้อย) (ร้อยละ 0.50) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่ โขน(ยักษ์ ลิง)และแสดงท่าทางตัวละคร

จิตรกรรม โดยแสดงถึงลายไทย (ร้อยละ 2.00)

วรรณคดีมีความถี่และร้อยละเท่ากันโดยแสดงถึงเรื่องขุนช้างขุนแผนและสุภาภิต (ซึ่งข้างจับตักแตน) (ร้อยละ 0.25)

น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากันได้แก่ดุริยางคศิลป์โดยแสดงถึงระนาดและปี่ (ร้อยละ 0.25)

รายละเอียดด้านจรรยาบรรณภาพ ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับการไหว้มากที่สุด โดยแสดงถึงการไหว้(อิทธิฐาน ไหว้ทักทายกันและกัน)มากที่สุด (ร้อยละ 29.00) รองลงมาได้แก่การไหว้พระสงฆ์และพระพุทธรูป (ร้อยละ 15.00) การไหว้ผู้ใหญ่ (ร้อยละ 9.00) การไหว้ครู (ร้อยละ 7.00) การไหว้พ่อแม่ (ร้อยละ 3.00) น้อยที่สุดได้แก่การแสดงความเคารพ(ไหว้)พระมหากษัตริย์ (ร้อยละ 1.00)

รองลงมาได้แก่การนั่งพับเพียบ (ร้อยละ 25.00) การคุกเข่าให้ของผู้ใหญ่(ในพิธีรดน้ำดำหัว) (ร้อยละ 5.00)การคุกเข่าถวายของพระสงฆ์ (ร้อยละ 3.00) การยิ้มแย้ม (ร้อยละ 2.00) น้อยที่สุดได้แก่การทำความเคารพธงชาติ (ร้อยละ 1.00)

รายละเอียดด้านการละเล่น ปรากฏรายละเอียดที่เกี่ยวกับการละเล่นม้าก้านกล้วยมากที่สุด(ร้อยละ 33.33) รองลงมามีจำนวนเท่ากัน ได้แก่มาได้แก่การละเล่นเดินกะลา (ร้อยละ 22.22) การละเล่นว่าวและการตีวงล้อมีจำนวนเท่ากัน (ร้อยละ 11.11) น้อยที่สุดมีจำนวนเท่ากัน ได้แก่การละเล่นหมากเก็บ,การละเล่นลาวกระทบไม้,การละเล่นงูกินหาง,การละเล่นป็นก้านกล้วย,การละเล่นขาหยั่งและการละเล่นปั่นวุ้นปั่นควาย (ร้อยละ 2.77)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ผลการศึกษาระในภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำประเด็นที่ศึกษามาอภิปรายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 สาระในภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เรื่องราวหลักและรายละเอียดที่ปรากฏในภาพ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยและการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนศิลปศึกษาที่ผ่านมาในโรงเรียน

ส่วนที่ 1 สาระในภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยในด้านต่างๆ เรื่องราวหลักและรายละเอียดที่ปรากฏในภาพ

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว จากการศึกษาสาระในวาดภาพพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าปรากฏด้านประเพณีมากที่สุดโดยมีจำนวน 3 ใน 4 ของภาพวาดทั้งหมดผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่เมื่อเด็กได้ยินคำว่า

“วัฒนธรรมไทย” แล้วเด็กส่วนใหญ่จะนึกถึงเพณีไทย ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะประเพณี หมายถึง ความเชื่อ ความคิด การกระทำค่านิยม ทศนคติ ศิลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการ กระทำหรือการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ซึ่งเชื่อถือและปฏิบัติสืบต่อกันมานานจน กลายเป็นแบบอย่างของความคิด ความเชื่อและการกระทำนั้นๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆด้วยกันคือ 1. จารีตประเพณี 2. ขนบประเพณี 3. ธรรมเนียมประเพณี (ภารดี มหา ชันท์, 2544)

เอเดรียน เฮอร์แบนด์ (Gerbands) นักมนุษยวิทยาชาวดัตช์ได้ให้ทัศนะว่า คุณลักษณะ ของศิลปะอย่างหนึ่งก็คือ การเป็นสื่อกลางที่ส่งผ่านข้อมูลสื่อสารความคิด (Chalmers, 1992) และ แมคฟี นักวิชาการทางศิลปศึกษาก็มีความเห็นสอดคล้องในประเด็นดังกล่าวว่า “ศิลปะ” คือ สิ่ง หนึ่งในการสื่อสารของมนุษย์ซึ่งจะร่วมแลกเปลี่ยนกัน สามารถสื่อสารถึงคุณภาพของประสพ การณ์ที่ไม่สามารถแสดงออกได้ด้วยคำพูด ซึ่งศิลปะเด็กก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ทั้งในแง่การสะท้อนถ่ายทอดสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ (McFee, 1961) แล้วในทางกลับ กันผลงานศิลปะของเด็กย่อมวิเคราะห์ให้เห็นถึงสภาพการณ์ในสังคมหรือวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับ ตัวเด็กในแง่มุมต่างๆ ได้ด้วย (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2536)

เรื่องราวหลักในด้านประเพณีที่พบมากที่สุด คือเรื่องราวที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 12-16) ปรากฏจำนวนกว่าครึ่งของภาพวาดและรองลงมาได้แก่เรื่องราวที่ เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 17-20) มีจำนวนประมาณหนึ่งในสามของด้าน ประเพณี ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่เด็กเลือกที่จะสื่อเรื่องราวในภาพวาดที่เกี่ยวกับประเพณี ลอยกระทงและประเพณีสงกรานต์มากที่สุด อาจเป็นเพราะเป็นประเพณีที่เด็กได้มีโอกาสมีประสพ การณ์จริง ซึ่งเป็นประเพณีที่คนไทยรู้จักกันดี ผู้คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าร่วมประเพณีทั้งสองนี้ ได้ อีกประเด็นหนึ่งที่น่าจะเกี่ยวข้องคือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของครู จากการสัมภาษณ์ ครูผู้สอนวิชาศิลปะเกี่ยวกับแนวนโยบายของโรงเรียน ในการให้ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมี ส่วนในการส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ในส่วนของนักเรียน โรงเรียนทั้งหมด (5 โรงเรียน) จะจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น การประกวดกระทงในวันลอยกระทง และจัดพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ โดยเชิญผู้ปกครองนักเรียนหรือผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับถือในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้ง ในวิชาศิลปศึกษา ครูผู้สอนทุกโรงเรียนก็มักจะสอดแทรกวัฒนธรรมไทยโดยให้นักเรียนวาดภาพ ระบายสีในหัวข้อตามวันสำคัญต่างๆ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมไทยและการใช้เวลาว่างของประชากร พุทธศักราช 2538 ซึ่งจัดทำโดย สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วประเทศ พบว่ากิจกรรมที่ ประชากรนิยมเข้าร่วมมากที่สุดคือ ประเพณีส่วนรวม งานตรุษสงกรานต์, งานขึ้นปีใหม่สากล, งานลอยกระทง ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2543)

เรื่องราวหลักในด้านประเพณีที่ปรากฏน้อยมาก เช่น ประเพณีการแห่นางแมว (ภาคผนวก ง ภาพที่ 21) ประเพณีวิ่งควาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 22) ประเพณีการแห่ผีตาโขน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 23) และประเพณีการแข่งเรือพาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 24) คือมีเพียงอย่างละ 1 ภาพเท่านั้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเด็กส่วนมากไม่มีประสบการณ์ร่วมหรือไม่มีความคุ้นเคยเพียงพอที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาดได้และประเพณีเหล่านี้เป็นประเพณีที่มีการจัดขึ้นในเฉพาะท้องถิ่น สอดคล้องกับรายงาน การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่างของ ประชากร พบว่าประชากรในกรุงเทพมหานคร เคยร่วมงานประเพณีท้องถิ่น เพียงร้อยละ 15.6 เท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าภูมิภาคอื่นๆ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจซึ่งต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพและประกอบกับการจัดงานประเพณีท้องถิ่นมีไม่มากนัก (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2543)

ส่วนประเพณีการทำบุญขึ้นบ้านใหม่ที่ปรากฏน้อย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 25) ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเป็นเพราะ ประเพณีทำบุญบ้านเป็นประเพณีที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่ได้ทำเป็นประจำ ซึ่ง สอดคล้องกับรายงาน การสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการใช้เวลาว่างของ ประชากร พบว่างานทำบุญบ้านซึ่งจัดให้อยู่ในกลุ่มของประเพณีส่วนบุคคลอันประกอบไปด้วยงาน บวช งานศพ งานแสดงเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย พบว่าประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วราชอาณาจักร ประชาชนในทุกภูมิภาคให้ความสนใจกับการเข้าร่วมงานประเพณีวัฒนธรรมส่วนบุคคลน้อยกว่างานประเพณีวัฒนธรรมส่วนรวม โดยเฉพาะในกรุงเทพเกือบทุกกิจกรรมมีสัดส่วนต่ำกว่าร้อยละ 50 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ,2543)

เมื่อพิจารณาในส่วนของรายละเอียดพบว่า รายละเอียดในด้านประเพณีปรากฏมากที่สุดถึงหนึ่งในสามของภาพทั้งหมด โดยแสดงถึงรายละเอียดที่เกี่ยวกับ เรื่องราวของประเพณีลอยกระทงมากที่สุด รายละเอียดที่ปรากฏได้แก่ บรรยากาศในคืนวันเพ็ญ, แสดงเวลากลางคืน, เผาเทียนเล่นไฟ, แสดงอาชีพการขายกระทงและแสดงอาชีพการขายดอกไม้ไฟตามลำดับ รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบรรยากาศของวันลอยกระทง จุลทรรศน์ พยาขรานนท์ (2543) ยังให้รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทงว่า เป็นประเพณีที่มีต้นกำเนิดจากทางภาคเหนือตรงกับเดือน 12 หรือเดือนพฤศจิกายนเป็นช่วงฤดูน้ำหลากพิธีหลวงจะเรียกว่าพิธีลอยประทีป โดยมีความเชื่อในการลอยพอสั่งเซปดังนี้ 1.เป็นการลอยบาปของเราให้ไปกับน้ำ 2.เป็นการส่งเครื่องอุปโภคแก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับ 3.เป็นการนมัสการพระนารายณ์ 4.เพื่อบูชาพระพุทธบาท 5.คนในสังคมเกษตรจะบูชาน้ำเพื่อทดแทนพระคุณพระแม่คงคา 6.กระทงถือเป็นการตั้งมั่นในความดี มีการอธิษฐานขอให้เกิดสิริมงคลเพื่อเป็นกำลังใจในการดำรงชีวิต ในส่วนพิธีหลวงก็จะมี ความเชื่อของพราหมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง

รายละเอียดในด้านประเพณีที่ปรากฏรองลงมาได้แก่รายละเอียดที่เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์ โดยแสดงบรรยากาศในการสาดน้ำด้วยขัน, ก่อกองทราย, สาดน้ำด้วยปืนฉีดน้ำ, เล่นน้ำ

ด้วยสายยาง, สาดน้ำโดยใช้รดกะบะตระเวนสาด, การรดน้ำดำหัว ตามลำดับซึ่งผู้วิจัยสังเกตว่า เด็กได้แสดงถึง รายละเอียดที่เกี่ยวกับการเล่นสาดน้ำในวันสงกรานต์มากกว่า กิจกรรมหลักตาม ประเพณีเช่น การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งในรายละเอียดของเรื่องราว ประเพณีสงกรานต์ก็คือ ภาพจำนวนหนึ่งแสดงถึง การเล่นสงกรานต์ด้วยปืนฉีดน้ำและการสาด น้ำโดยใช้รด กะบะตระเวนสาด (ภาคผนวก ง ภาพที่ 19-20) รายละเอียดดังกล่าวสะท้อนให้เห็น ถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของการเล่นน้ำในประเพณีสงกรานต์ จะเห็นว่ารูปแบบวัฒนธรรม ดังกล่าวได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมย่อมมีการปรับ ตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของโลกและบริบทต่างๆในสังคม(สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ,2536) จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์ (2543) ยังได้ให้รายละเอียด เกี่ยวกับประเพณีสงกรานต์เพิ่มเติมว่าส่วนประเพณีสงกรานต์ตรงกับ วันที่ 13-15 เมษายนในแต่ละปีเป็นประเพณีที่เนื่องมาจากการคำนวณทางโหราศาสตร์ตามระบบสุริยคติตามแบบอินเดีย ตอนเหนือซึ่งเป็นวันที่เริ่มเข้าสู่ฤดูใบไม้ผลิ เส้นทางโคจรของดวงอาทิตย์เข้าสู่กึ่งกลางโลก คน ไทยเอาคตินิยมดังกล่าวมาใช้กำหนดเป็นวันขึ้นศักราชใหม่เป็นประเพณีนิยม

รายละเอียดที่ปรากฏรองลงมาคือ ด้านศิลปกรรม (ภาคผนวก ง ภาพที่ 28-31) ปรากฏ หนึ่งในสี่ของจำนวนภาพทั้งหมด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลดังกล่าวแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของ ศิลปะและวัฒนธรรมเนื่องจากเมื่อทำการวิเคราะห์สาระหลักที่ปรากฏในภาพพระบายสีเด็กจะแสดง ถึงด้านศิลปกรรมน้อยมากแต่เมื่อทำการวิเคราะห์ในรายละเอียดกลับพบว่ารายละเอียดด้านศิลป กรรมปรากฏเป็นลำดับที่สองรองจากด้านประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับ วิรุณ ตั้งเจริญ (2536) กล่าว ว่าเราจะพบว่าผลงานศิลปะที่ปรากฏ ได้รับแรงผลักดันมาจากวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและ นามธรรมซึ่งสามารถสรุปรวมได้ 3 ทางคือ 1. สภาพการณ์ในสังคมที่มีผลต่อเนื้อหา 2. อิทธิพลทาง รูปแบบจากรูปแบบศิลปะ 3. สภาพทางอารมณ์ที่มีผลมาจากสภาพการดำรงชีวิต

เฮอเบอร์ฮอลซ์ และ เฮอเบอร์ฮอลซ์ (Herberholz & Herberholz 1997) ได้ให้ความเห็นใน ทิศทางเดียวกันโดยกล่าวว่างานศิลปะในทุกวัฒนธรรมทั้งในอดีตและปัจจุบันเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้าง ขึ้น บอกเราถึงสภาพสังคมและความเป็นปัจเจกซึ่งสร้างมันขึ้นมา การที่จะเข้าใจว่าทำไมงาน ศิลปะนี้ถูกสร้างขึ้นนำไปสู่ความเข้าใจที่ดีขึ้นเกี่ยวกับตัวเราเอง สิ่งเหล่านี้มีรากฐานทางความคิด ความรู้สึกและแนวคิดของสังคม หรือความเชื่อส่วนบุคคล โดยได้สรุปถึงการเชื่อมโยงวัฒนธรรม กับศิลปะออกเป็นด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้คือ 1.แรงบันดาลใจหรือคำสั่งสอนเพื่อเป้าหมายทาง ศาสนา(Inspiring or instructing for religious purposes) 2.พิธีการ,การควบคุมธรรมชาติ (Ceremonial , controlling natural forces) 3.ทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์(Recording a likeness) 4.บอกเล่าประวัติศาสตร์,เรื่องเล่า,ความเชื่อ,ตำนาน(Telling history , myths , legends) 5. โฆษณาชวนเชื่อ,การเมือง,การวิจารณ์สังคม(Propaganda , political , social comment) 6.การ

แสดงออกแต่ละบุคคล(Personal expression) 7.เพื่อประโยชน์ใช้สอย(Utilitarian) 8.ตกแต่ง, ประดับ(Decorate , embellish)

กรมวิชาการ (2539) กล่าวถึงการได้ศึกษาเรียนรู้เข้าถึงความงามในศิลปกรรม ทำให้เราเข้าถึงวัฒนธรรมของชุมชนนั้นๆ และก่อให้เกิดความรัก ห่วงเห่นในศิลปวัฒนธรรมความมั่นคงของชนในชาติ คิดร่วมมือทำนุบำรุงอนุรักษ์ สืบทอดให้ยั่งยืนเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นถึงอารยธรรมความเจริญและเอกลักษณ์ของสุนทรียภาพทางเชื้อชาติที่ไม่เหมือนใคร วิรุณ ตั้งเจริญ (2536) ได้กล่าวเสริมในประเด็นดังกล่าวว่าเมื่อวัฒนธรรมหมายรวมทั้งความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรม และกิจกรรมของคนในสังคมศิลปะจึงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมโดยสมบูรณ์ ซึ่งนอกจากจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรม ทั้งส่วนตัวของผู้สร้างสรรค์และส่วนรวมของสังคมแล้ว ศิลปะยังเป็นกิจกรรมที่ปรากฏเป็นผลงานชิ้น ซึ่งผลงานศิลปะจะตกทอดเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สืบไป

ข้อสังเกตจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบภาพวาดที่นักเรียนวาดเรื่องราวเกี่ยวกับการแสดงโขน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 31) โดยสามารถแสดงท่าทางของตัวละครและรายละเอียดของเครื่องแต่งกายได้อย่างชัดเจนถูกต้องถึงแม้ภาพดังกล่าวจะปรากฏเพียง 1 ภาพแต่ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ การที่เด็กสามารถแสดงรายละเอียดต่างๆ ได้ดีซึ่งน่าจะเกิดจากการที่นักเรียนมีโอกาสได้เรียนและมีโอกาสเข้าร่วมการแสดงโขนทั้งหมด ในงานประจำปีทุกคนซึ่ง กรมวิชาการ (2539) กล่าวถึงการเรียนการสอนที่ดีนั้นครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ในการรับรู้ถึงคุณค่า ความดีงาม ความซาบซึ้งในศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สอนสอดแทรกในวิชาต่างๆ และทุกกลุ่มประสบการณ์ในระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ครูยังสามารถจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ เช่น การจัดชมรมศิลปกรรม ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เดเรโกวสกีและเซอร์เพลล์ (Deregowski and Serpell) ยังได้ศึกษาความสามารถของเด็กในการเชื่อมโยงประสบการณ์ ในรูปสองมิติไปสู่รูปทรงสามมิติได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบภาพวาดของเด็กชาวแซมเบียและเด็กชาวสก๊อตซึ่งพบว่า เขาพบว่าเด็กชาวแซมเบียเข้าใจภาพของฮิปโปได้ดีกว่าในขณะที่เด็ก ชาวสก๊อตจะเข้าใจรูปหมูได้ดีกว่า ในประเด็นดังกล่าว มิลเลอร์ (Miller) ได้ทำการวิจัยในประเด็นดังกล่าวเช่นกันซึ่งผลการวิจัยพบว่าการได้สังเกตรูปทรง 3 มิติช่วยในการวาดรูปวัตถุนั้นออกมาในรูปทรง 2 มิติ ได้ดีขึ้น (McFee, 1998)

สำหรับด้านที่ปรากฏน้อยได้แก่ ด้านชาติ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 6) คือปรากฏเพียง 3 ภาพจากทั้งหมด เรื่องราวที่ปรากฏในด้านชาติเด็กสองในสามจะแสดงถึง ธงชาติ โดยหนึ่งในสามแสดงถึงแผนที่ประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ ทั้งนี้สันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะ รูปแบบที่เด็กมีความคุ้นเคยที่สุดในด้านชาติก็คือ รูปแบบของธงชาติซึ่งนักเรียนต้องเข้าแถวทำความเคารพอยู่ทุกเช้าก่อนเข้าชั้นเรียน อีกทั้งบริเวณเหนือกระดานหน้าชั้นเรียนของทุกโรงเรียนก็มีประดับธง

ชาติไว้ในห้อง ธงชาติจึงเป็นรูปแบบที่นักเรียนคุ้นชินและง่ายที่สุดในการนำเสนอประเด็นในด้านดังกล่าว

อีกด้านหนึ่งที่ปรากฏน้อยคือด้านการเมืองการปกครองคือปรากฏเพียง 3 ภาพจากภาพวาดทั้งหมดโดยเรื่องราวที่ปรากฏในด้านการเมืองการปกครองแสดงถึง ภาพในหลวงซึ่งเป็นภาพพระมหากษัตริย์ไทย ภาพสถานการณ์ชายแดนไทยพม่าและ ภาพที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การเมืองการปกครองยังเป็นเรื่องที่ไกลตัวเด็ก ไม่สื่อถึงลักษณะของวัฒนธรรมประจำชาติในมุมมองของเด็ก และมีลักษณะเป็นนามธรรมยากที่จะถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด ซึ่งจากการตรวจวิเคราะห์ภาพ 2 ใน 3 ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้คำบรรยายประกอบภาพเพื่อประกอบวิเคราะห์ อีกทั้งภาพวาดที่แสดงถึงพระมหากษัตริย์ก็เป็นภาพที่มีลักษณะเหมือนจริง ซึ่งเด็กในวัยนี้เริ่มรู้จักการสังเกตรูปแบบที่เหมือนจริงจึงอาจหลีกเลี่ยงการนำเสนอในประเด็นดังกล่าว จากงานวิจัยของ สายทิพย์ สุคติพันธ์ ได้ทำการศึกษาถึงความสนใจทางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมืองของเด็กไทยระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนมีความสนใจทางการเมืองในระดับปานกลางและระดับน้อยอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ซึ่งนักเรียนที่มีความสนใจทางการเมืองสูงมีน้อยมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองคือ ระดับชั้นและอายุของเด็ก คือยิ่งเด็กได้ศึกษาในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นยิ่งมีความสนใจทางการเมืองขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยยังพบอีกว่าค่านิยมในสังคมไทยโดยทั่วไปยังคงถือว่า เรื่องการเมืองการปกครองไม่ใช่เรื่องของเด็กหรือเยาวชน ทำให้ไม่มีการสนับสนุนให้นักเรียนได้พูดคุยในประเด็นทางการเมืองในครอบครัวและในสถาบันการศึกษา (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์, 2526)

ด้านที่ปรากฏน้อยที่สุดได้แก่ปัจจัยในการดำรงชีวิต (ภาคผนวก ง ภาพที่ 26-27) คือปรากฏเพียง 2 ภาพเท่านั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการดำรงชีวิตของคนในกรุงเทพได้เปลี่ยนไปจากลักษณะการดำรงชีวิตของคนไทยในอดีต ทำให้เด็กมีโอกาสพบเห็นรูปแบบของการดำรงชีวิตอย่างไทยน้อยมาก สอดคล้องกับคณะผู้เรียบเรียงหนังสือไทยศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่กล่าวถึงความเป็นอยู่ของคนไทยปัจจุบันว่าสภาพการดำรงชีวิตของคนไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปจากเดิม เนื่องจากเกิดการลอกเลียนแบบอาหารการกิน เครื่องแต่งกาย ศิลปะ ภาพยนตร์ ดนตรี กระจ่างสำเนียงภาษา ฯลฯ ของต่างชาติ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2545) รวมทั้งผลกระทบจากนโยบายบางประการของรัฐในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม เช่น การห้ามกินหมาก การห้ามนั่งใจกระบะเบน ฯลฯ ต่างส่งผลกระทบต่อสุขภาพการดำรงชีวิตและด้านอื่นๆของคนไทยในปัจจุบัน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพรพิไล เลิศวิชา, 2539)

เรื่องราวหลักที่ปรากฏในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการแต่งกายในชุดไทย และอาชีพทำขนมไทย เป็นจำนวนอย่างละครึ่งหนึ่งของภาพที่ปรากฏในหัวข้อดังกล่าวทั้งหมด ผู้

วิจัยสันนิษฐานว่าปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมที่เด็กดำรงชีวิตอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ค่อนข้างห่างเหินจากรูปแบบการดำรงชีวิตของไทย เช่น ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย การรับประทานอาหาร เสื้อผ้า ยานพาหนะ ข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ต่างได้รับรูปแบบมาจากทางตะวันตก ซึ่งไม่แสดงถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทยให้พบเห็นมากเท่าใดนัก

เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ภาพ ในส่วนของรายละเอียด พบว่านักเรียนมีการสอดแทรกรายละเอียดในด้านปัจจัยในการดำรงชีวิตไว้ในภาพถึง ประมาณเกือบหนึ่งในห้าของภาพวาด รายละเอียดที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ ชัน ซึ่งเป็นเครื่องใช้ในประเพณีสงกรานต์โดยปรากฏเกือบหนึ่งในห้าของด้านปัจจัยในการดำรงชีวิต ที่ปรากฏใกล้เคียงกันมากได้แก่ ฝานุ่นซึ่งอยู่ในกลุ่มเครื่องนุ่งห่ม

จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยืนยันแนวความคิดของแมคฟี ศิลปะเด็กสามารถสื่อสารและสะท้อนถ่ายสภาพสังคมให้ปรากฏเป็นผลงานศิลปะ (Mcfee,1961) นอกจากนี้นักเรียนยังแสดงถึงความสนใจในสภาพแวดล้อม และเรื่องราวของชุมชนโดยแสดงออกผ่านกิจกรรมการวาดภาพระบายสี ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีพัฒนาการ ขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 (The Stage of Drawing Realism) ของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์(Lowenfeld,1987) ในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งมีอายุระหว่าง 9-12 ปีนั้นว่าอยู่ในขั้นพัฒนาการขั้นที่ 4 (The Stage of Drawing Realism)นอกจากเด็กวัยนี้จะสนใจในเรื่องสภาพแวดล้อมในสังคมแล้ว ยังเริ่มที่จะทดลองเขียนภาพแสดงความลึกตามหลักทัศนียภาพ (ภาคผนวก ง ภาพที่ 40-41) (perspective) การเขียนภาพต้องการแสดงถึงความสมจริงมากขึ้น (ภาคผนวก ง ภาพที่ 42-43) ซึ่งเป็นมูลเหตุสำคัญที่นักเรียนหลายคนในวัยนี้หมดความสนใจในงานศิลปะ(วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์,2531)

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

นอกจากประเด็นที่ได้นำเสนอจากการสังเกตแล้วจากแบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีนักเรียนส่วนน้อยเท่านั้นที่รู้สึกไม่ชอบการวาดภาพระบายสี และเมื่อสอบถามเกี่ยวกับการนำเอาเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม มาจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ พบว่านักเรียนที่รู้สึกไม่ชอบมีจำนวนมากขึ้นโดยให้เหตุผลว่าเบื่อหน่ายการวาดภาพเพราะการวาดภาพใช้เวลานาน และเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยวาดยากและรู้สึกว่าตัวเองวาดภาพไม่สวยรวมทั้งวาดภาพคนไม่เป็นและคิดว่าเนื้อหาซ้ำซ้อนกับวิชาอื่นๆ อย่างไรก็ตามนักเรียนในกลุ่มดังกล่าวก็มีจำนวนน้อยมาก

การขาดความมั่นใจในการวาด

ผู้วิจัยได้สังเกตจากการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ลักษณะของการขาดความมั่นใจพบว่า เมื่อได้รับคำสั่งจากใบงานนักเรียนบางคนนานมากในการตัดสินใจวาดและไม่สามารถวาดเสร็จเมื่อเวลาในที่สุด ขณะวาดมีการใช้ไม้บรรทัดหรือวัสดุใกล้เคียงเช่นกล่องสี เหยียด สันหนังสือเพื่อช่วยในการขีดเส้นให้ตรง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 44-45) หรือการใช้ยางลบเปลี่ยนแปลงรูปที่ตัวเองวาดไปมาหลายครั้ง นอกจากนี้ยังพบพฤติกรรมของการลอกแบบจากภาพการ์ตูนหรือภาพประกอบหนังสือเรียน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 46-47) ซึ่งที่พบทั้งหมดนำรูปแบบมาใช้ในการแสดงภาพคนในภาพวาดหรือนักเรียนบางคนจะหลีกเลี่ยงการวาดภาพคน (ภาคผนวก ง ภาพที่ 47-48) โดยการวาดภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง ซึ่งสอดคล้องกับแชปแมน(Chapman,1978) ที่ได้กล่าวถึงช่วงวิกฤตของความเชื่อมั่น (crisis of confidence) ในการแสดงออกของเด็กเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเด็กวัยประถมศึกษาตอนปลาย เพราะว่าเป็นวัยที่เด็กรู้จักการคิดวิเคราะห์มากกว่าเด็กประถมต้น เริ่มรู้จักการตัดสินใจ เช่น ดีหรือไม่ดีและรับรู้ได้ถึงความสามารถทางศิลปะของตนว่าเป็นอย่างไร พฤติกรรมที่พบในการขาดความเชื่อมั่นเห็นได้จาก การเริ่มทำงานเดิมและทำงานใหม่, ไม่มีความก้าวหน้าในงานที่ทำ, การลอกเลียนแบบ, การเลิกทำงานกลางคันโดยพฤติกรรมดังกล่าวจะต่อเนื่องไปถึงระดับมัธยม

แชปแมน (Chapman,1978) ได้เสนอว่าการสังเกตเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและเอาชนะในส่วนดังกล่าว โดยการได้รับรู้และเข้าใจจากสิ่งนั้นโดยตรง การที่ครูให้หัวข้อในการวาดภาพจากการสังเกตจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ น่าจะเป็นแนวทางที่จะช่วยพัฒนาการสร้างสรรค์งานของเด็ก โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) ยังกล่าวถึงพัฒนาการของเด็กในกลุ่มอายุประมาณ 10-12 ปี ผลจากการอบรมสั่งสอน การช่วยเหลือ การสนับสนุนทางด้านศิลปะจะปรากฏให้เห็นในงานที่มีคุณภาพของเด็กและถ้าโตขึ้นไปอีกอิทธิพลของสิ่งต่างๆ จะส่งผลต่อการแสดงออกทางศิลปะในด้านการวาดภาพระบายสีของเด็กให้มีความแตกต่างกัน เช่น อิทธิพลของวัฒนธรรม

ความแตกต่างของสาระในภาพระบายสีระหว่างนักเรียนชายและหญิง

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งคือความแตกต่างของสาระในภาพระบายสี พบว่าทั้งเพศชายและเพศหญิงมีการแสดงออกถึงเรื่องราวในด้านประเพณีอยู่ในระดับใกล้เคียงกันคือประมาณสามในสี่ของภาพวาดในแต่ละเพศ ในด้านศิลปะกรรมพบว่าเด็กผู้ชายมีการแสดงออกมากกว่าเด็กผู้หญิงมากกว่า 1 เท่าตัว ในด้านศาสนา เด็กชายมีการแสดงออกมากกว่าเด็กหญิงอย่างเห็นได้ชัดมากกว่าถึง 6 เท่าตัว ในด้านชาติและการเมืองการปกครอง ไม่ปรากฏภาพวาดของเด็กผู้หญิงใน

ด้านดังกล่าวเลย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าภาพในด้านต่างๆที่กล่าวถึงความแตกต่างนั้น นักเรียนแสดงออกในจำนวนที่น้อยมากอยู่แล้วแต่น่าจะเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ เรื่องตัวแปรทางเพศที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสี พบว่านักวิจัยทางศิลปะศึกษาได้เสนอว่า เป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากมีการศึกษาจำนวนมากที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์ตัวแปรดังกล่าว นักวิจัยที่ให้ความสนใจในประเด็นทางเพศ เช่น คอกซ์และคณะ, แพลนนารีและวัตสัน, และทูแมน (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001; Flannery & Watson, 1998; Tuman, 1999) ได้ทำการวิจัยและพบว่าคุณลักษณะทางเพศส่งผลต่อพัฒนาการทางศิลปะ คอกซ์และคณะศึกษาการวาดภาพคนระหว่างเด็กญี่ปุ่นและเด็กอังกฤษ พบว่า เด็กหญิงได้รับระดับคะแนนสูงกว่าเนื่องจากสามารถวาดภาพคนได้ละเอียดมากกว่าเด็กชาย แพลนนารีและวัตสัน ได้ศึกษาเรื่องความแตกต่างทางเพศ บทบาททางเพศ และการวาดภาพของเด็ก ได้ให้ความสำคัญกับตัวแปร 4 ด้าน 1. ในเรื่องระดับการมองภาพตามความเป็นจริง 2. ความก้าวร้าวที่แสดงออกในภาพ 3. ความลึกซึ้งในการแสดงออก 4. ทักษะทางศิลปะ ซึ่งจากงานวิจัยของทั้งสองพบว่า ข้อสรุปที่แตกต่างที่ชัดเจนคือเด็กผู้ชายแสดงความก้าวร้าวในภาพวาดมากกว่า ทั้งสองกล่าวว่าภาพวาดของเด็กชายจะสะท้อนถึงความสนใจในรูปแบบของความเพ้อฝัน ความรุนแรง ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่เด็กผู้หญิงจะมุ่งเน้นไปในเรื่องของความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน และแสดงถึงความลึกซึ้งละเอียดอ่อนมากกว่าเด็กผู้ชาย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 50-53) เช่น การวาดพระอาทิตย์ยิ้ม ต้นไม้ที่กิ่งก้านตกลงสำหรับทูแมน พบว่า เด็กหญิงเลือกที่จะวาดภาพที่มีเนื้อหาเน้นความเป็นจริง สนใจประสบการณ์ทางสังคม ชีวิตในเมือง ธรรมชาติและสัตว์ ในขณะที่เด็กชาย มักสนใจการวาดภาพเรื่องกีฬา อันตราย ความก้าวร้าว เครื่องจักรกล ความรุนแรง พลังอำนาจ ความเป็นวีรบุรุษ การผจญภัย (ภาคผนวก ง ภาพที่ 54-57) ถึงแม้ยังไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนว่าเด็กชายหรือเด็กหญิง เพศใดมีพัฒนาการสูงกว่ากัน (Cox; Koyasu; Hiranuma; Perara, 2001) แต่ในด้านของเนื้อหาเรื่องราวที่ปรากฏ จากงานวิจัยที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าภาพวาดของเด็กผู้ชายจะแสดงออกถึงเนื้อหาเรื่องราวที่ก้าวร้าวมากกว่า ส่วนในหัวข้อที่เด็กผู้หญิงแสดงออกมากกว่าเด็กผู้ชาย คือ ด้านจรรยาบรรณ พบว่ามีมากกว่าเกือบเท่าตัว ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเกิดจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูมาตามบทบาททางเพศที่ถูกกำหนดไว้ในสังคมตามอย่างวัฒนธรรมไทย ซึ่งแชปแมน (Chapman, 1978) ได้กล่าวเสริมถึงประเด็นดังกล่าวว่ามีส่วนทำให้เด็กชายมีความสนใจใน เครื่องยนต์ กลไก และวีรบุรุษ สำหรับเด็กหญิงก็จะชอบวาดภาพวิว ดอกไม้ ความสวยความงาม

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่พบคือ เด็กมักวาดภาพคนเพศเดียวกับตนเอง (ภาคผนวก ง ภาพที่ 52-23 และ 56-57) โดยจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ แอนเดรสสัน (Andresson,

1995) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องการวัดระดับทางสังคมจากการวาดภาพครอบครัวของเด็ก ผลการวิจัยพบว่าเด็กมักจะเลือกวาดภาพคนที่เป็นเพศเดียวกับตนเอง เช่น เด็กผู้หญิงมักจะวาดรูปแม่ ในขณะที่เด็กผู้ชายมักจะวาดรูปพ่อ ซึ่ง นวลลลล ทินานนท์ (นวลลลล ทินานนท์, 2542) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของนักเรียนอายุระหว่าง 9-12 ปี ว่านักเรียนวัยนี้สามารถแสดงออกถึงประสบการณ์ต่างๆที่พบ ที่เกิดกับตัวเองได้ ลักษณะที่เด่นชัดของเด็กในวัยนี้ก็คือการแสดงออกถึงการเป็นกลุ่มหรือเรียกว่าเป็น วัยเกาะกลุ่ม (Gang age) เด็กจะแบ่งแยกเพศ เด็กชายและเด็กหญิงจะไม่รวมกลุ่มกัน

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการวาดภาพคน

ในด้านการวาดภาพคนที่พบมากที่สุดคือการแสดงความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและทรงผม เช่น ผู้ชายสวมกางเกง ผู้หญิงสวมกระโปรง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld,1987) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทธา สุคนธ์ทรัพย์ (ภัทธา สุคนธ์ทรัพย์, 2505 อ้างถึงใน โกศล ภูพลอย,2527) อัชชา แสงอัสนีร์ (อัชชา แสงอัสนีร์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527) และ พรพิมล ศิริวัฒน์ (พรพิมล ศิริวัฒน์, 2538) ซึ่งพบว่านักเรียนในอายุระหว่าง 9-12 ปีสามารถวาดภาพคนโดยเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายและทรงผมได้มากที่สุด ลักษณะที่แสดงออกทรงลงมาได้แก่การใช้เส้นหยักเส้นคดเพิ่มเติมจากเส้นและรูปทรงทางเรขาคณิตเพื่อแสดงส่วนต่างๆของร่างกายให้มีลักษณะคล้ายความเป็นจริงมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัชชา แสงอัสนีร์ (อัชชา แสงอัสนีร์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527)และพรพิมล ศิริวัฒน์ (พรพิมล ศิริวัฒน์, 2538) และน้อยที่สุดได้แก่การแสดงอากัปกริยาท่าทางการเคลื่อนไหวของร่างกายแต่ยังผิดธรรมชาติและท่าทางแข็งกระด้างซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัชชา แสงอัสนีร์ (อัชชา แสงอัสนีร์, 2515) โกศล ภูพลอย (โกศล ภูพลอย,2527)และพรพิมล ศิริวัฒน์ (พรพิมล ศิริวัฒน์, 2538)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านักเรียนหลายคนใช้สื่อต่างๆที่อยู่รอบตัวมาเป็นแบบในการวาดภาพคน เช่น ตำราเรียน รูปแบบการ์ตูนที่นักเรียนชอบ ซึ่ง โกศล ภูพลอย (2527) ได้ให้ข้อสังเกตดังกล่าวว่าภาพคนที่นักเรียนวาดคล้ายภาพการ์ตูนที่นักเรียนพบเห็นได้จากหนังสือ และภาพยนตร์ โทรทัศน์ส่วนใหญ่ และนักเรียนหญิงสามารถถ่ายทอดรายละเอียดได้มากกว่า ในส่วนการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย ซึ่งเขาและผู้เชี่ยวชาญ สรุปว่าการที่นักเรียนนำรูปแบบของการ์ตูนมาใช้เป็นเพราะนักเรียนไม่ได้รับการส่งเสริมให้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการเท่าที่ควร ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตอีกว่านักเรียนส่วนใหญ่จะไม่แสดงรายละเอียดของนิ้วมือซึ่งสอดคล้องกับ บิวดา ซีนเชย (2543) ได้ทำการศึกษาการวาดภาพคนของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบว่าสิ่งที่นักเรียนไม่สามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนในการวาดภาพคนคือ ในส่วนของนิ้วมือและหู ซึ่งเขายังกล่าวถึงแนวโน้มที่ลดลงของการแสดงรายละเอียดในการวาดภาพคนในส่วนของ เท้า มือ

ผม ลำตัว และนิ้วมือ เพื่อเน้นส่วน เช่น การแสดงอากัปกิริยาท่าทางทำให้ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ทุกส่วน และแนวโน้มที่ลดลงดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เดวิส (Davis, 1997) ที่พบว่าพัฒนาการทางสุนทรียภาพและการแสดงออกของเด็ก มีลักษณะคล้าย “ตัวยู” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการของเด็กนั้นไม่ใช่จะเจริญงอกงามไปตามวัยที่สูงขึ้นเสมอไปแต่จะมีช่วงหนึ่งที่มีพัฒนาการถอยหลังด้วย

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการใช้พื้นที่ว่าง

ในด้านการใช้พื้นที่ว่างพบว่าที่แสดงออกมากที่สุด คือสามารถแสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพเดียวกันได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) ซึ่งสอดคล้องกับ โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) รองลงมาคือ สามารถจัดวางสิ่งต่างๆ ในภาพได้เหมาะสมพื้นที่ที่กำหนดให้ จากงานวิจัยของ พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538) ได้วิเคราะห์ภาพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9-12 ปี ตามทฤษฎีของวิคเตอร์โลเวนเฟลด์ พบว่าเด็กญี่ปุ่นแสดงถึงประเด็นดังกล่าวมากที่สุดซึ่ง สมพร รอดบุญ ได้กล่าวว่าเด็กในช่วง 11-12 ปีจะมีความเข้าใจในการใช้เนื้อที่กระดาษ (สมพร รอดบุญ, 2525 อ้างถึงใน พรพิมล ศิริวัฒน์, 2538) ลักษณะที่ปรากฏน้อยที่สุดคือแสดงลักษณะสามมิติ ผู้วิจัยพบว่านอกจากเด็กจะแสดงออกน้อยแล้วส่วนใหญ่เด็กจะแสดงออกเพียงบางส่วนของภาพ เช่น ภาพโต๊ะหมู่บูชา หรือ ทำน้ำ ซึ่งตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) เด็กวัย 8-14 ปีจะเข้าใจหลักทัศนียภาพ (perspective) และลักษณะสามมิติของวัตถุต่างๆ แต่ผลการวิจัยกลับพบการแสดงออกในภาพวาดน้อยมาก

การแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีในด้านการใช้สี

ในด้านการใช้สีที่พบมากที่สุดคือแสดงรอยแปรง หรือเส้นในการระบายสีซ้ำๆ ในทิศทางเดียวกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเนื่องมาจากอุปกรณ์ที่แจกให้ในครั้งนี้เป็นสีไม้ซึ่งจะมองเห็นทิศทางของการลงสีได้ง่าย อีกทั้ง นักเรียนถูกจำกัดด้วยเวลา อย่างไรก็ตามก็ผลดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของ โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) ซึ่งศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่พบใกล้เคียงกันได้แก่การใช้สีแสดงลักษณะวัตถุได้เหมือนจริง ซึ่งเป็นไปตามขั้นพัฒนาการทางศิลปะขั้นที่ 4 ของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987) โดยเด็กสามารถใช้สีได้ถูกต้องตามของจริงเกือบทุกสี เช่น การใช้สีเขียวสื่อถึงกระถางใบตอง ต้นไม้ สนามหญ้า หรือการใช้สีเหลือง สื่อถึงพระพุทธรูปสีทอง หรือ เจดีย์สีทอง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าผลดังกล่าวขึ้นอยู่กับความพร้อมของอุปกรณ์ที่เตรียมให้กับเด็กด้วยเช่นกัน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เตรียมสีชนิด 24 สีให้กับนักเรียน น่าจะเป็นส่วนช่วยให้เด็กเลือกใช้ได้ตามความต้องการได้ง่ายขึ้น โกลด์ ภูพลอย (โกลด์ ภูพลอย, 2527) ได้ให้ข้อสังเกตจากงานวิจัยของเขาว่าสีที่นักเรียนสามารถใช้ได้เหมือนจริงมีจำนวนไม่มากโดยมีเพียง สีฟ้า สีแดง สีน้ำ

ตาล สีเขียว เท่านั้น ที่ปรากฏน้อยที่สุดคือสามารถแสดงความแตกต่างของสีที่ใกล้เคียงกัน โดยผู้วิจัยพบว่าเด็กส่วนใหญ่จะแสดงน้ำหนักของสีใกล้เคียงกันโดยการเลือกสีที่มีน้ำหนักต่างกันอยู่แล้ว ในชุดอุปกรณ์ โดยไม่ค่อยใช้การผสมสี เช่น สีเขียวเข้มและสีเขียวอ่อน สีฟ้าเข้มและสีฟ้าอ่อน สีแดงเข้มพู่ ฯลฯ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยและการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน

ด้านความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีพบว่านักเรียนเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในกรุงเทพมหานครเกือบทั้งหมดเกือบทั้งหมดรู้สึกชอบถึงชอบการวาดภาพระบายสีมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลของแบบสอบถามในส่วนสถานภาพภูมิหลังของนักเรียน พบว่ากิจกรรมที่นักเรียนสนใจมากที่สุด ในวิชาศิลปะศึกษา คือ การวาดภาพระบายสีโดยนักเรียนประมาณเกือบ 3 ใน 4 สนใจกิจกรรมดังกล่าวมากที่สุด ผลที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีดา ชื่นเชย (2543) เรื่องการศึกษาการวาดภาพของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนส่วนมากมีความรู้สึกสนุกสนานระหว่างเรียนในวิชาศิลปะ โดยกิจกรรมการวาดภาพระบายสีเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมากที่สุด

ผลของแบบสอบถาม พบว่ากิจกรรมศิลปะที่ครูมักจะให้นักเรียนทำมากที่สุดคือการวาดภาพระบายสี ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องในการจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน และครูผู้สอนศิลปะในโรงเรียนที่ได้ทำการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ยังให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าวโดยครูผู้สอนเกือบทั้งหมดกล่าวว่านักเรียนสนใจกิจกรรมดังกล่าวมากที่สุดเพราะกิจกรรมดังกล่าวมีอิสระในการแสดงออกมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ อีกทั้งในโรงเรียนที่ไม่มีห้องปฏิบัติการทางศิลปะ กิจกรรมดังกล่าวยังสามารถควบคุมชั้นเรียนได้ง่ายและนักเรียนสามารถทำให้เสร็จได้ในคาบเรียน วิชาต่างๆก็มักจะนำกิจกรรมดังกล่าวไปบูรณาการเป็นกิจกรรมเสริมในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535) การจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ศิลปะในระดับเด็กเล็กส่วนใหญ่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานเขียนภาพระบายสีมากกว่ากิจกรรมด้านอื่นๆ และได้รับความสนใจจากทางโรงเรียนและผู้ปกครองเพิ่มมากขึ้น

โดยครูผู้สอนอีก 2 ท่านให้ความเห็นว่านักเรียนมีความชอบกิจกรรมศิลปะในทุกกิจกรรม โดยให้เหตุผลว่านักเรียนมีความชอบและความถนัดที่แตกต่างกันจึงต้องจัดกิจกรรมให้มีความหลากหลายอีกทั้งการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจะทำให้นักเรียนมีประสบการณ์ทางศิลปะและความรู้ในหลายเทคนิคซึ่งนักเรียนสามารถนำความรู้ดังกล่าวมาสร้างสรรค์งานในรูปแบบใหม่ๆได้

ซึ่งพริยา สระมาลา(2543) กล่าวว่า ศิลปะเป็นสื่อแสดงความคิด พฤติกรรม รวมถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว เนื่องจากหลักฐานทางวัฒนธรรมมักจะปรากฏบนผลงานทางศิลปะ ดังนั้นศิลปะศึกษาจึงสามารถเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมและปลูกฝังเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมได้ ด้วยการโยงความรู้จากหลักการทั้ง 4 ด้านของศิลปะ คือ สุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลป์ ศิลปวิจารณ์และศิลปะปฏิบัติ

กิจกรรมวาดภาพระบายสียังเป็นกิจกรรมในวิชาศิลปะศึกษาที่ครูสอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยบ่อยที่สุด โดยนักเรียนเกือบทั้งหมดได้ให้ข้อมูลดังกล่าวซึ่งสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนศิลปะศึกษา พบว่าครูผู้สอนเกือบทั้งหมดได้สอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยโดยใช้กิจกรรมการวาดภาพระบายสี ด้วยการวาดลายไทยแบบง่ายๆ และวาดภาพในหัวข้อวันสำคัญต่างๆ จากการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว สอดคล้องกับหลักสูตร 2511 (ฉบับปรับปรุง 2533) ที่ได้ระบุว่า ให้นักเรียนฝึกการแสดงออกโดยใช้ เส้น รูปทรง สี แสงเงา ทดลองด้วยสีและเทคนิคต่างๆ ในรูปแบบธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น และศิลปะสากลด้วยการออกแบบ โดยใช้จินตนาการและประสบการณ์ ซึ่งอาจเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผลการวิจัยพบว่ามี การแสดงออกด้านประเพณีไทยมากที่สุดจากวัฒนธรรมไทยทั้ง 8 ด้าน

โอกาสในการวาดภาพระบายสีเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ยังพบว่านักเรียนสามในสี่ มีโอกาสทำกิจกรรมดังกล่าวในวิชาศิลปะศึกษามากที่สุด และยังพบว่ามีวิชาอื่นๆ เช่น วิชาภาษาไทย สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สุขศึกษา จริยศึกษา ฯลฯ ที่ได้นำกิจกรรมดังกล่าวไปช่วยเสริมการเรียนการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยซึ่งขณะวาดภาพระบายสีที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนักเรียนเกือบครึ่งหนึ่งรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ในขณะที่นักเรียนอีกเกือบครึ่งหนึ่งรู้สึกภูมิใจในวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งจากหลักสูตร 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ระบุไว้ในกิจกรรมการวาดภาพระบายสีในระดับประถมศึกษาปีที่ 5-6 ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้เห็นคุณค่าความงามของธรรมชาติ ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น ศิลปะสากล ชื่นชมธรรมชาติ ภูมิใจในความประณีต สวยงาม ศิลปะไทย ศิลปะท้องถิ่น เห็นความแตกต่างของศิลปะไทย ศิลปะสากล คิดและแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงาม ความประณีต ความเพลิดเพลิน ชื่นชม และภูมิใจในศิลปะไทย ยอมรับคำติชม และแก้ไขข้อบกพร่อง สำหรับในหลักสูตร 2544 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางศิลปะในช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ได้ระบุว่า เมื่อผ่านการศึกษาในชั้นนี้แล้ว นักเรียนควรมีความตระหนักชื่นชมคุณค่าของศิลปะ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรทั้งสองต่างให้ความสำคัญในการสอดแทรกเนื้อหาเรื่องราวทางด้านวัฒนธรรมและทำให้เด็กเกิดความซาบซึ้งและตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประจำชาติและมีความเข้าใจในวัฒนธรรมอื่น อย่างไรก็ตามจากแบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนยังพบว่าปัญหา

ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องวัฒนธรรมไทยมากที่สุดคือ ครูเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญว่าเวลาเรียนในวิชาศิลปะน้อย

ในประเด็นเกี่ยวกับความต้องการตัวอย่างเพื่อใช้ในการวาดภาพเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย พบว่านักเรียนกว่าครึ่งหนึ่งตอบว่าต้องการมีแบบเพื่อใช้เป็นข้อมูล ในขณะที่นักเรียนนักเรียนอีกเกือบครึ่งหนึ่งคิดว่าไม่จำเป็นต้องมีแบบเพื่อใช้ในการวาด นอกจากนี้ยังนักเรียนจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งยังตอบว่าแหล่งความรู้ที่นำมาใช้ในการวาดภาพในครั้งนี้คือตำราเรียน รองลงมาคือใช้หนังสือนอกเวลาเช่น นิทาน เรื่องสั้น และการ์ตูน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน 3 ใน 7 ท่าน ให้ทัศนะเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อที่ส่งผลกระทบต่อการวาดภาพระบายสีของนักเรียนว่า อิทธิพลของสื่อส่งผลกระทบต่อรูปแบบของการวาดภาพระบายสี ซึ่งรูปแบบที่นักเรียนมักจะนำมาใช้ได้แก่ภาพการ์ตูนญี่ปุ่น และจากเกมส์คอมพิวเตอร์ หากเปิดโอกาสให้เด็กได้วาดภาพโดยอิสระจะสังเกตเห็นได้ชัดเจนมาก ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบของการ์ตูนญี่ปุ่นมักจะถูกนำมาใช้ในการวาดภาพคน และครูผู้สอน 2 ท่านยังให้ความคิดเห็นว่ารูปแบบต่างๆ ที่เด็กพบจากสื่อจะช่วยให้เด็กสามารถถ่ายทอดรายละเอียดได้มากขึ้น ในประเด็นเรื่องการเลียนแบบนี้ เบรนท์ วิลสัน และ มายอร์ วิลสัน (Wilson & Wilson, 1977) พบว่าเด็กส่วนมากวาดจากภาพเลียนแบบโดยได้รับตัวอย่างจากสื่อและตัวอย่างที่เป็นที่นิยม ซึ่งทั้งสองเชื่อว่าไม่ใช่สิ่งที่ดีที่เด็กได้รับอิทธิพลการวาดภาพมาจากผู้ใหญ่หรือจากพฤติกรรมกรรมการลอกเลียนแบบ

เกี่ยวกับแรงบันดาลใจที่นักเรียนนำมาใช้ในการวาดภาพระบายสี "วัฒนธรรมไทยในใจฉัน" ในครั้งนี้พบว่านักเรียนนำแรงบันดาลใจจากด้านการเรียนสอนมากที่สุดถึง 1 ใน 3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลในการจัดการเรียนการสอนมีผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ

นอกจากนี้แมคฟี และ เด็กกี (McFee & Degge, 1977) ยังได้กล่าวถึงการรับมือกับความหลากหลายและความแตกต่างภายในชั้นเรียน ซึ่ง "ความแตกต่าง" ในที่นี้หมายถึงรวมถึง นักเรียนตัวครูผู้สอนเอง สื่อการสอนชนิดต่างๆ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการถ่ายโอนระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว (มนุษย์คนอื่นก็เป็นสิ่งแวดล้อมเช่นกัน) ในการเรียนรู้เรื่องศิลปะและการสร้างสรรค์งานศิลปะจะต้องให้ความสำคัญในด้านความพร้อมของนักเรียน (Readiness), ด้านสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม (Psychocultural Environment), ด้านสิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพและกายภาพ (Visual-Physical Learning Environment), และการใช้ข้อมูล (Information Handling) เพราะในการที่เด็กสร้างงานศิลปะขึ้นมาชิ้นหนึ่งย่อมเป็นเครื่องแสดงความพร้อมทางทักษะ ความคุ้นเคยกับวัสดุ ความยืดหยุ่นในการใช้เครื่องมือหรือวัสดุในการที่จะนำมาใช้สร้างสรรค์ รวมถึงการเลือกสื่อที่เหมาะสม ครูผู้สอนจะสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนในการทำงานได้ และทำให้รู้ว่าควรปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทางทัศนภาพและกายภาพอย่างไร

การจัดการเรียนการสอน จึงควรครอบคลุมถึงกระบวนการให้ความรู้ที่มีลักษณะเป็นการปลูกฝังความรู้ ความคิด ทักษะ และทักษะในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งถ้าหากครูสามารถกระทำได้นี้ ก็นับเป็นการพัฒนานักเรียนทุกๆ ด้านนอกจากนี้การที่ครูมุ่งสอนความรู้เพียงอย่างเดียวจะทำให้เด็กมีโลกทัศน์และทัศนคติที่คับแคบ ขาดการรับรู้ในคุณค่าของคุณงามความดี ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ครูจึงไม่ควรละเลย "โอกาส" ที่จะสอดแทรกและปลูกฝังนักเรียนให้มองเห็นคุณค่าความงามในมิติอื่นๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิถีชีวิตไทยมีสิ่งดีงามที่ควรกล่าวถึงในกระบวนการเรียนการสอน ทั้งในเรื่องศาสนา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติแวดล้อม เช่น ในเทศกาลเกี่ยวกับประเพณีหรือวันสำคัญต่างๆ ครูอาจจะพูดคุยหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับวันสำคัญดังกล่าว เพื่อนักเรียนได้ทราบประวัติความเป็นมา ทราบถึงความหมายและเหตุผลในการจัดกิจกรรม (กรมวิชาการ, 2539)

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

จากผลงานวิจัยในครั้งนี้จะชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมวาดภาพระบายสีของเด็กนั้นนอกจากจะเป็นกิจกรรมการสอนศิลปะศึกษาอย่างหนึ่งแล้ว ภาพระบายสียังสะท้อนให้เห็นมวลประสบการณ์ของเด็กในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งครูผู้สอนควรให้ความสำคัญและทำความเข้าใจกับประเด็นนี้ด้วยเพื่อเป็นส่วนส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการสอนศิลปะศึกษา

1. ครูผู้สอนควรมีการสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยโดย จัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายมากขึ้นเนื่องจากพบว่าส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมให้นักเรียนโดยเน้นเนื้อหาของศิลปะปฏิบัติเพียงอย่างเดียว
2. เพื่อประสิทธิภาพในการสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยควรมีการประชุมระหว่างครูผู้สอนและผู้บริหารในโรงเรียนเพื่อวางแผนในการบูรณาการหลักสูตร และกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชา หรือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรให้มีการทำวิจัยทางศิลปะศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ของวัฒนธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของการรับรู้และการแสดงออก ของเด็กไทย ในทุกกลุ่มอายุ, เพศ และ กลุ่มวัฒนธรรมในประเทศไทย
3. ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับศิลปะเด็กหรือประเด็นที่ใกล้เคียงควรมีการใช้เครื่องมือถามแบบสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลไปด้วยในขณะเก็บข้อมูล